

"לבניינה של תורה" – חלק שלד

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי מו"ר ראש הישיבה הרב ברוך וידר שליט"א

"וְכָאֵן הָאֲבָדִים בְּאֶרֶץ אֲשׁוּר"

רשמים מהרבעת תורה מארצות הברית

"אורות מאופל אמר ויהי"

במהלך 'זמן קיץ' אנו עוסקים בנושאי התפילה. אמנם, בעקבות חזרתי מנסיעתי לארצות הברית למשך שבוע בלב מלא בתובנות פנימיות, ברצוני לשתף את הציבור במעט מהן בסייעתא דשמיא.

הדברים אלינו, כפי שעשה הרב זצ"ל¹. אכן יש לזכור שעל אף שספר 'אורות' עוסק בתחיית עם ישראל, עדיין חלק גדול מהיהודים מצוי בעולם הרחב. לפי ידיעתי בארצות הברית לבדה יש כחמישה מיליון יהודים. הלוא דבר הוא!

דנתי עם רב קהילה חשוב בשאלה המטרידה אותי: כיצד יראו פניה של יהדות ארצות הברית, בת חמשת מיליון היהודים, בעוד חמישים שנה? על דבר זה להעסיק אותנו. אותו תלמיד חכם, שהינו מנהיג אחת מהקהילות החשובות בניו-יורק, אמר לי שהוא רואה את היהדות

בארצות הברית כמתחלקת לשלושה חלקים: חלק אחד הוא הרפורמים והקונסרבטיבים, שהוא סבור שהם יתבוללו. החלק השני להבנתו הוא היהדות החרדית בארצות הברית, שארץ ישראל ומדינת ישראל אינן מענייניו באופן מעשי, והוא מניח שכך יהיה הדבר גם בעוד חמישים שנה. החלק השלישי הוא היהדות שיש המכנים אותה "אורתודוקסית מודרנית", הנוהגת בשיטה של תורה ודרך ארץ, אך לא מדויק לכנותה "דתית לאומית" במובן הרגיל בארץ. בקרב יהדות זו

במהלך ביקור זה נפגשתי עם תלמיד חכם חשוב מאוד המעמיד תלמידים רבים. התנהלה בינינו שיחת עומק אודות הדברים שברצוני לדבר עליהם. בסופה של השיחה ניסיתי לבאר לו – וחושבני שהדברים אכן נגעו לליבו והוא

קיבלם – את הצורך שלו כתלמיד חכם ללמוד את תורת הרב קוק ובעיקר את ספר 'אורות', אודותיו ברצוני לדבר.

הרב זצ"ל כתב את ספר 'אורות', כפי שנערך על ידי הרב צבי יהודה, כספר העוסק בשיבת עם ישראל לארצו ובתחיית האומה בדורנו לאחר גלות בת כאלפיים שנה. אין עוד אחר שעסק בכך כגדול הדור, מתוך לימוד התורה בפנימיותה ומתוך התאמתה אל המציאות כפי שנראית בעיניה של התורה עצמה. לא התאמה של התורה במובן של שינוי, אלא התאמה של

אנו בישיבת 'הכתל',

שזכינו להיוולד בארץ ישראל,

חייבים לעסוק בקירוב לארץ ישראל,

בקירוב לעתידו של עם ישראל

¹ עיין אגרות הראיה, אגרת שעח: "ביחוד קשתה עלי מאוד ההסברה ובכיוון אל השערה, עד כמה להנמיך רזי עולם, והיכן הוא הגבול של 'למכסה עתיק'".

הנבואה³: "כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדָבַר ה' מִירוּשָׁלַם" – למחשבה שכזו לא יהיו תוצאות ופירות ברי קיום.

כשהרב צבי יהודה לימד את הסעיף הזה הוא התבטא על כך שיש מושג של 'ארץ ישראל' שלא לשמה, מצב שאינו מכוון לאמת, כפי שתורה שלא לשמה היא דבר נפלא אבל ביחס לתורה לשמה היא רעועה.

כאמור, הסעיף נכתב כתשובה סמויה לרעיון שהעיקר הוא האידישקייט, קיום התורה והמצוות ולימוד התורה, ללא שום חשיבות לארץ ישראל. כנגד כך ממשיך הרב וכותב: "האימוץ האמיתי של הרעיון היהודי" – האידישקייט – "בגולה בוא יבוא רק מצד עומק שיקועו בארץ ישראל ומתקוות ארץ ישראל יקבל תמיד את כל תכונותיו העצמיות".

פירוש הדברים: ודאי שהתורה היא נשמת האומה, ודאי שלימוד התורה וקיום המצוות הוא מרכז עצם חיינו. מילות התפילה "כִּי הֵם חַיֵּינוּ וְאַרְץ יִמִּינוּ, וּבְהֵם נִהְיֶה יוֹמָם וְלַיְלָה" לא נאמרו רק על בחורי ישיבות, הן אמורות לגבי כל יהודי ויהודי, הרי כולם מתפללים זאת מידי ערב. יחד עם זאת, יש להבין שמהו השתנה בעולמן של היהדות והתורה כאשר קמה מדינת ישראל, וכיום ברוך ה' ייתכן שאפילו רוב היישוב היהודי הוא בארץ ישראל. זהו אינו שינוי טכני-חיצוני גרידא – שיש מדינה וצבא שיחלצו יהודים אפילו מאוגנדה או את עצמותיו של זכריה באומל – אלא שינוי רוחני. זהו שינוי רוחני מהותי במצבו של עם ישראל ובמהלך גילוי התורה בעולם.

אולם, הדבר נראה לעין שחלק ניכר מיהודי גלות אמריקה, אף כאלה שהינם איכותיים מאוד, קובעים שם את ביתם מתוך תפיסה פנימית עמוקה שכך ימשך עוד מאות שנים, ששום דבר לא ישתנה⁴. לעומת זאת יש להבין שבניין העם והארץ הוא מגופי תורה.

יש לדעתו מקום לעבודה רבה. עם ציבור זה אנו נפגשים כאן בישיבה, ועל כן חלק מהדברים נוגעים אלינו מאוד.

"כִּי בָחַר ה' בְּצִיּוֹן"

כבר אמרנו ש'אורות' הוא ספר מפתח במשנת הרב זצ"ל ובתפיסתו ובהבנתו של כל אחד ואחד מאיתנו. הפרק הראשון בספר הוא 'ארץ ישראל'. הסעיף הראשון, שאני מקווה שרובנו מכירים אותו, מלמד שארץ ישראל אינה אמצעי אלא מטרה בפני עצמה. היא אינה אמצעי לקיומו של עם ישראל, ואפילו לא אמצעי לקיום התורה של עם ישראל, אלא היא ערך רוחני בפני עצמו. הדברים רלוונטיים גם כיום באותה מידה. סעיף זה נכתב כתשובה, לאפוקי מתפיסתו הרוחנית של אחד מגדולי מעמידי התורה בעם ישראל שאנו לומדים את תורתו, והוא הרש"ר הירש. כשהרב קלישר פנה אליו והציע לו לעמוד בראש המפעל הציוני הוא השיב לו²: "את אשר המה למצווה גדולה יחשובו היא בעיני עבירה לא מעט". כמובן שברקע הדברים מהדהדת השאלה שהלוא ניתן לראות הרבה אידישקייט בחלקים רבים של ניו-יורק, לעומת התחושה הקיימת אצל רבים בחו"ל שבארץ ישראל המצב אינו כך. מאז ומתמיד חשבו כך. הנושא לא השתנה והשאלה עודנה קיימת.

כותב שם הרב: "המחשבה על דבר ארץ ישראל שהיא רק ערך חיצוני כדי העמדת אגודת האומה, אפילו כשהיא באה כדי לבצר ולחזק על ידה את הרעיון היהודי בגולה, כדי לשמור את צביונו ולאמץ את האמונה והיראה והחזוק של המצוות המעשיות בצורה הגונה, אין לה הפרי הראוי לקיום, כי היסוד הזה הוא רעוע ביחס איתן הקודש של ארץ ישראל".

פירוש הדברים שאפילו אם חושבים שבארץ ישראל יהיה ניתן לחזק את היהדות, את עולם התורה, את הישיבות – כפי שאכן קרה וכיום מרכז התורה הוא בארץ ישראל, כפי שאומרת

³ ישעיהו, פרק ב, פסוק ג

⁴ עיין שו"ת חתם סופר, אורח חיים, סימן קלח: "ואולי בבונה בית אבנים שלא לצורך, להרחיב לו משכנות בחו"ל, ולהתייאש מן הגאולה בכיצא באלו הרי בנינו סכנה ואינם מצוה להגן... ידיעת ההפכים

בשבת דרשתי בפני עשרות בעלי בתים חשובים ועמדתי על חילוק שלשומעו אנשים פתחו עיניים: להיות מהנדס במנהטן זוהי 'פרנסה', אבל להיות מהנדס בארץ ישראל זהו חלק מהתורה! זהו דבר מהותי! ודאי שצריכים להתפרנס, על כולנו להתפרנס ולגדל משפחות גדולות, אולם בארץ ישראל נושאת פעולה שכזו מהות אחר לחלוטין והיא אינה רק אמצעי לפרנסה⁵. זו תורת ארץ ישראל.

”לְהָבִיא בְּנֵי מְרְחוֹק”

הרב ממשיך: ”ציפיית ישועה היא כח המעמיד של היהדות הגלונית, והיהדות של ארץ ישראל היא הישועה עצמה”. מי שלמד הלכה יודע שדבר מעמיד אינו בטל אפילו באלף. אם יעשו גבינה באמצעות חתיכה קטנה של מעמיד טרף כולה אסורה, למרות שמדובר בחלקיק, כי דבר מעמיד לא בטל. יש אומרים שכך הדין מדאורייתא ויש אומרים מדרבנן.

ברצוני לומר בעדינות דברים לא פשוטים. לעניות דעתי, זה שיש לו את ארץ ישראל יש לו עתיד, וזה שאין לו את ארץ ישראל עתידו אינו מובטח. הדברים אינם פשוטים.

שתי סיבות לדבר:

א. ההתבוללות – בחוץ לארץ אין ערובה שהנכד יהיה יהודי, וכולם מודים בכך. לעומת זאת בארץ ישראל הנכד יהיה יהודי. הדבר מוכח סטטיסטית.

ב. ההיסטוריה מלמדת שלא ניתן להישאר במצב שכזה. רבש"ע אינו מאפשר השתקעות של עם ישראל בגלות⁶.

אחד - כי היכי דאיכא מצוה בארץ ישראל בבתי טפי מדקלי משום ישוב א"י... ה"ה בהיפוך בחו"ל. אבל בעו"ה באורך הגלות... ומצוה רבה נמי עביד להמציא מקום דירה לשה פזורה עד ישקף ה' וירא".
⁵ עיין חידושי חתם סופר, סוכה, דף לו, עמוד א: "בא"י ורוב ישראל שרויין שהעבודה בקרקע גופה מצוה משום ישוב א"י ולהוציא פירותי' הקדושי'... וכאלו תאמר: לא אניח תפילין מפני שאני עוסק בתורה, ה"נ לא יאמר לא אאסוף דגני מפני עסק התורה! ואפשר אפילו שארי אומניות שיש בהם ישוב העולם הכל בכלל מצוה".

⁶ עיין הקדמת סידור היעב"ץ: "זאת היתה חטאת אבותינו הראשונים שגרמו בכיה לדורות כי מאסו ארץ חמדה, והיא שעמדה לנו בגלותנו המר שלא אחד בלבד עמד עלינו, אלא בכל דור לא שקטנו ולא שלוונו,

בשבת הייתי במחנה 'מושבה' של 'בני עקיבא', שתלמידינו הנפלאים הם מחשובי המדריכים בו ומחנכים לעלייה לארץ ישראל. במחנה זה מצוי הציבור הדתי של ארצות הברית, שבודאי שיש צורך לתקן בו דברים מסוימים. כבר דיברנו בהספד על הרב צוקרמן זצ"ל שראה את 'בני עקיבא' על הקשיים הקיימים בה כתנועה מעורבת ועל המהלך הגדול שהיא מביאה בנים לתורה. ביקורת מעין זו היה ניתן להגיד גם על 'שיבות ההסדר' ועל כל דבר אחר, כאשר לא רואים בראייה גדולה, כאשר נמצאים למטה בתחתית המגדל. עלינו להתחנך לראות דברים בגדלות. אני סבור שבחו"ל זוהי הדרך שביכולתה לקרב יהודים לארץ ישראל ולעתיד.

רבים טוענים שאין ברירה ואין דרך שיש בה יותר עדיפות התשובה לכך פשוטה, הגם שהיא מורכבת. שאלה זו היא כדוגמת השאלה ששמעתי מרבתי: מה עדיף להתחתן ולמנוע היריון או לא להתחתן ולהמשיך ברווקות מאוחרת על כל המשתמע מכך? [סליחה על הדוגמא, אבל הדברים נוגעים לחיים ואין לברוח מלומר דברים שהם תורה]. התשובה היא שיש דרך שלישית: אפשר וצריך להתחתן ולא למנוע היריון, אלא אם כן יש סיבות מיוחדות על פי פסק של מורה הוראה. כך גם ביחס לשאלה זו: על אף כל הטענות הנשמעות, יש לחנך לעלות לארץ ישראל וללמוד תורה ולקיים מצוות ולחיות בה בגדלות. לא נכון להציג את הדברים כמנוגדים.

”כִּי רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת אֲבִנֵיהָ”

אנו בישיבת 'הכתל' מחוברים עם יהדות חו"ל על ידי תלמידינו מבני חו"ל. החובה והזכות שהקב"ה נתן בחלקו של המגיע לשערי הישיבה היא גדולה מאוד בעניין הזה. בעזרת ה', בא' אלול יבואו לכאן בני חו"ל חדשים וגם ישנים. ישנם פה כאלה שעלו מצרפת, וישנם פה כאלה

על צוארנו נרדפנו... אחר ששכחנו דירת א"י לגמרי... כמדומה לנו בהוותנו שלווה שחו"ל שכבר מצאנו א"י וירושלים אחרת דוגמתה. ע"כ באו עלינו כל הרעות..."

שעלו מארצות הברית. אנו בישיבת 'הכתל', שזכינו להיוולד בארץ ישראל, חייבים לעסוק ב'קירוב' הזה – קירוב לארץ ישראל, קירוב לעתידו של עם ישראל⁷. אין עתיד לגלות, לא להתבלבל!

הדרך לכך היא כפי שהיה אומר הרב צבי יהודה על דברי המשנה⁸: "אוהב את הבריות" – לא כדי לקרבן לתורה, אלא 'אוהב את הבריות' מצד עצמן, ומתוך כך 'מקרבן לתורה'. כך אני אומר: 'אוהב את הבריות' מצד עצמן, לא כדי שיעלו לארץ, במטרה שיחזקו את הישוב היהודי בארץ ישראל ואת הפוליטיקה הדתית ואת הצבא ואת הקדושה – אלא 'אוהב את הבריות' ומתוך כך מקרבן לארץ ישראל. אכן, יש עוד הרבה להאריך בזה, אבל קיצרנו בבחינת "תן לחכם ויחכם עוד"⁹.

⁷ עיין כוזרי, מאמר ה, אות כז: "ובהערת בני אדם והתעוררותם אל אהבת המקום ההוא הקדוש ינחץ הענין המיוחל, שכר גדול וגמול רב... כי ירושלים אמנם תבנה כשיכספו בני ישראל לה תכלית הכסף עד שיחוננו אבניה ועפרה".

⁸ אבות, פרק א, משנה יב

⁹ משלי, פרק ט, פסוק ט

